

הקרקעות שאין נשבעין עליהם !

ומדייקת הגמרא: **טעמא דפטור** כאשר תבעו **כלים** וקרקעות והודה באחד מהם וכפר בשני, משום דקרקע לאו בת שבועה היא, כיון שאין נשבעין על הקרקעות.

הא תבעו כלים וכלים משני מינים והודה באחד וכפר בשני, שהרי זה דומיא לתביעה דכלים וקרקעות והודה לו במין אחד מתוך השניים שחייב !

כיון שרק בכלים וקרקעות פטור, מן הטעם הנ"ל שאין נשבעין על קרקעות. אולם כאשר אין טעם זה, וכגון בכלים — נשבעים. ומוכח שהודאה במין אחד מתוך תביעת שני מינים — מחייבת !

ודוחה הגמרא: לא, הוא הדין דאפילו כלים וכלים משני מינים נמי פטור אם הודה רק באחד מהם, והא דקתני כלים וקרקעות ולא כלים וכלים, הא קא משמע לן דכי הודה במקצת כלים חייב שבועה אף על הקרקעות!

ומקשה על זה הגמרא: מאי קא משמע לן בדין זה שאם הודה במקצת כלים חייב שבועה אף על הקרקעות,

האם בא להשמיענו את הדין שזוקקין

ונדייק מדברי רבנן הפוטרים: **טעמא דטענו** הטיין והודה לו בשעורין הוא דפטור. אבל, הא אם תבעו גם הטיין וגם שעורין והודה לו באחד מהן, חייב? ומוכח מדברי רב נחמן אמר שמואל.

ודוחה הגמרא: לא! אין זו ראייה לדבריו. אלא הוא הדין דאפילו תבעו הטיין ושעורין והודה לו באחד מהם נמי פטור,

והאי דקמפלגי רבנן ורבן גמליאל בתבעו הטיין והודה לו בשעורין, ולא נחלקו בתבעו חטיין וגם שעורין, כדי להודיע כחו דרבן גמליאל שמחייב שבועה אפילו אין ההודאה ממין הטענה כלל.

תא שמע [לדבריו של רב נחמן אמר שמואל]: **טענו כלים וקרקעות**, הרי שאם הודה בכלים וכפר בקרקעות. או הודה בקרקעות וכפר בכלים — פטור, ב-ב

וכן אם הודה במקצת קרקעות פטור כיון שאין נשבעין על הקרקעות. [כפי שיבואר לקמן בגמרא מב ב] ואף הודאה במקצת על קרקעות, אינה מביאה לידי שבועה.

אבל אם הודה במקצת כלים — חייב שבועה אף על הקרקעות. כיון שמגלגלין את חיוב השבועה מהכלים שעליהם נשבעין, אף על

על כרחך שאין הוא מתחייב על פי עצמו, ואם כן היאך משביעים אותו שבועת מודה במקצת?

והגר"א וסרמן [קובץ ביאורים בבא קמא אות י"ט, וכן תירץ בחידושי הרי"מ], ביאר שהפטור מדמי שעורין הוא משום מחילת התובע, כיון שתבעו חטיין ולא שעורין, הרי שמחל לו מכל מה שלא תבעו, ואינו רוצה ממנו אלא מה שתובעו. ומחילה זו, אינה חלה רק מחמת

יכול להעז פניו בכאי גונא ולכן משביעין אותו. [ועי"ש בבית הלוי בכל דבריו בסוגיא]

אולם ביותר הקשה הקצות החושן [סימן ד'] מדברי רש"י בקידושין סה שכתב דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ילפינן מ"כי הוא זה". וכונתו, שאם לא האמינה התורה את המודה, הרי לא היתה מחייבת אותו שבועה. והנה, כיון שסובר רבן גמליאל שפטור אף מדמי שעורין,

תא שמע: טענו הטיין והודה לו בשעורין — פטור. ורבן גמליאל מחייב! ומדייקים: טעמא דרבנן החולקים על רבן גמליאל הוא דרק בטענו הטיין והודה לו בשעורין הוא דפטור, הא אם תבעו הטיין ושעורין והודה לו באחד מהן — חייב.

ודוחה הגמרא: לא! הוא הדין דאפילו תבעו חיטיין ושעורין נמי פטור, והאי דקתני הכי — להודיעך כחו של רבן גמליאל שאפילו הודאה שלא ממין הטענה מחייבת שבועה.

תא שמע: טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות. או הודה בקרקעות וכפר בכלים, פטור. הודה במקצת קרקע — פטור. הודה במקצת כלים — חייב!

ומדייקת הגמרא: טעמא דתבעו כלים וקרקעות ומשום דקרקע לאו בת שבועה היא, הא תבעו כלים וכלים משני מינים דומיא דכלים וקרקעות — חייב!?

ודוחה הגמרא דיוק זה: הוא הדין דאפילו תבעו כלים וכלים נמי פטור, והא קמשמע לן — דהודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות!

ומקשה: מאי קמ"ל זוקקין? הא תנינא "זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות להשבע עליהן?"

והתירוק: הא עיקר, והיא אגב גררא נסבה!

[גוררין] את הקרקעות להישבע עליהן יחד עם המטלטלין?

והלא כבר תנינא לדין זה במסכת קידושין [כו א] "נכסים שאין להם אחריות זוקקין גוררין את הנכסים שיש להן אחריות להשבע עליהן?" ואם כן, מדוע חזר להשיענו דין זה כאן?

ומתרצת הגמרא: הכא שמועה זו כאן היא עיקר כיון שכל מסכת זו עוסקת בהלכות שבועות,

ההיא דמסכת קידושין אגב גררא נסבה! [שם שנינו: נכסים שאין להם אחריות נקנים אגב נכסים שיש להם אחריות. ואגב דין זה נקט את דין "זוקקין" אך עיקר מקומו הוא כאן].

ורבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן חולק על רב נחמן בר יצחק אמר שמואל, וסובר שטענו חיטיין ושעורין והודה לו באחת מהן — פטור!

ומקשה הגמרא: והאמר רבי יצחק "וישר" והוסיף ואמר: וכן אמר רבי יוחנן, ואם כן, מוכח שסובר רבי יוחנן כרב נחמן בר יצחק אמר שמואל, ולא כפי שמביאו כאן רבי חייא בר אבא!?

והתירוק: אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן. נחלקים האמוראים בדעת רבי יוחנן אם סובר הוא שענו חיטיין ושעורין והודה לו באחת מהן אם חייב או שפטור.

שמחל לו!

ולפי זה נמצא, שכיון שהודה בשעורין הרי שישנה הודאה במקצת והתחייבות על תשלום

שתובע חיטיין ולא שעורין. כי מי אמר שאין בדעתו לתבוע שעורין אחר כך? אלא המחילה היא משום שלא חזר ותובע שעורין, ומוכח

ולא תאמר שדחויי מדינא לך בעלמא, אלא תלמוד ערוך הוא בפיו של רבי יוחנן — הא מני אדמון היא! שאמר דין זה.

אמר רב ענן אמר שמואל: טענו הטיין ורצה להמשיך בתביעתו ולתובעו גם שעורין. אך לפני שהמשיך, קרב הנתבע, וכפר ואמר חיטיין אין לך בידי והודה לו בשעורין שחייב לו, (64)

בודקין זאת בית דין: אם מה שקדם והודה בשעורין עשה זאת כמערים, כדי שלא תהיה הודאתו על השעורין הודאה במקצת על טענת חיטיין ושעורין, הרי הוא חייב שבועת מודה במקצת.

ואם כמתכוין לענות לו על טענת החיטיין ולהודות לו על השעורין משום שלדעתו הוא חייב בהן, ולא קפץ להודות בשעורין כדי להיפטר משבועה אלא באמת הוא סבור

איתיביה רבי אבא בר ממל לרבי חייה בר אבא [הסובר שטענו חיטיין ושעורין והודה האחד מהן, פטור].: טענו שחייב לו שור והודה לו בשה, טענו שה והודה לו בשור — פטור. טענו בשור ושה והודה לו באחד מהן — חייב, ומוכח שהודאה באחד משני המינין — מחייבת?!?

אמר ליה: הא מני רבן גמליאל היא, אך רבנן חולקים על כך וסוברים שפטור.

והקשה לו: אי רבן גמליאל אמר ברייתא זו, אפילו רישא כשתובעו שור והודה לו בשה, נמי יהיה כדברי רבן גמליאל שחייב, ומדוע פטור?

אלא הא מני אדמון היא! המצריך הודאה ממין הטענה. אלא סובר שאם תבעו שני מינים שונים והודה לו באחד מהם — חייב.

ונשבע על תביעת החיטים. אולם אם לאו כמערים — פטור משבועת מודה במקצת על החיטים, ואינו נשבע עליהם אלא היסת.

ובסמ"ע כתב דהערמה שייכת יותר כאשר אינו מתחייב ממון. ולכן, רק בתבעו חיטיין וקפץ והודה לו בשעורין, בודקין אם הוא כמערים. אבל, אם קדם והודה בשעורים, הרי אינו מתכוין לפטור עצמו ממון אלא רק משבועה. ובאופן זה לא תולין בהערמה, ופטור בכל גווני. [ומשום כך אין הכל מודים בדבר זה, ולכן הביאו הרמ"א בשם יש אומרים].

והש"ך שם השיג על דבריו וכתב, כיון שגם כאשר מודה בשעורין, הרי כונתו לתת שעורין ולחייב עצמו ממון. ובכל אופן בודקים אם הוא כמערים ומחייבים אותו שבועה. מוכח שלא בהא תליא.

השעורין. ומחמת כן מתחייב בשבועה. וכיון שחל עליו חיוב השבועה, הרי ששוב אינו פוקע מחמת המחילה. כיון שהמחילה, ענין אחר היא. ולפי זה מתורצת קשית הקצות, שאכן מתחייב הוא על פי עצמו, רק שהתובע מוחל לו.

64. הרמ"א בסימן פ"ח סעיף ט"ז כתב שיש אומרים שכך הוא הדין גם אם אפילו קדם והודה בשעורים עוד לפני שתבעו בשעורין, רואים בית דין:

אם עשה זאת כמערים והודה בשעורין כדי שלא יכלול התובע את החיטיין והשעורין באותה הטענה, והודאתו בשעורין תחייבו שבועה על החיטים, ומשום כך קפץ והודה על השעורין וממילא תביעת החיטים היא תביעה נפרדת ואינו עליה אלא כופר הכל — אין מועיל לו,

שלא חייב לו חיטין, הרי הוא פטור משבועה. (65)

ואמר רב ענן אמר שמואל: טענו שחייב לו שתי מחטין שאינם שוות שתי מעות כסף אלא פחות מכך, והודה לו רק באחת מהן — חייב שבועה.

[ומדוע? והלוא שנינו במשנתנו שצריכה הטענה להיות לכל הפחות שתי כסף? אלא הביאור הוא:]

לפיכך יצאו כלים ונכתבו במיוחד בפסוק של "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" ולא הסתפק הכתוב לכתוב כסף

בלבד אלא הוסיף וכתב את הכלים להשמיענו שאפשר לתבוע אותן —

למה שהן שוים, ולהתחייב עליהן אפילו שוים כל שהוא. משום שחשיבותן של הכלים היא אפילו כשאין הם שווים שתי כסף, כיון שחשיבותן היא בשימושן ולא בערכם הממוני! (66)

[אלא מעתה יקשה, אם לא יכתוב כלים, היאך נלמד שצריך שהדבר שתובעו יהיה שנים, והלוא לעיל לט ב שנינו "מה כלים שנים אף כל שנים"?

ופירש רש"י שלפי דברי הגמרא כאן הוה

65. כתב הר"ן שמהא שמעינן שצריך שתהא התביעה קודמת להודאה. אבל אם ההודאה קדמה לתביעה, אף על פי שתבעו אחר כך, פטור. וכן כתב הר"י מיגא"ש.

ואם כן, יש להבין איך ב"מערים" חייב הלוא סוף סוף קדמה הודאה לתביעה, וכתב הרא"ש בסימן ז', שאם מרגיש הדיין שממהר הנתבע להשיב קודם שיגמור התובע את טענתו, חייב. משום שרואים אנו דבר זה כאילו כבר טענו חיטין ושעורין, והודה לו בשעורין. [וכן מבואר בגר"א בסימן פ"ח ס"ק ל"ב דבמערים חשיב שקדמה תביעה להודאה. שאין בכח הערמתו לסלק התביעה, אלא מתייחסין לה כאילו קדמה ולכן חייב.]

והטור חו"מ סימן פ"ז כתב שכן הוא הדין ב'הילך'. שאף שבהילך פטור משבועה, הרי שאם נראה לדיין שהנתבע טוען הילך כדי להערים וליפטור משבועה, אזי אין זה פוטרו — אלא נשבע כדין כל מודה במקצת. והבית יוסף שם הביא להוכיח כן מהמבואר בסוגיין [ועיין שם ובדברי הב"ח שדחה הוכחת הבית יוסף מכאן לפי שכאן אומרים אנו כי קדמה תביעת

התובע, משום שעוד לפני התביעה ידע הנתבע מכך, ומיהר להודות. מה שאין כן בענין הילך ויעו"ש.]

66. כך פירש רש"י. ועולה מדבריו שאין ענין בערכן הממוני של הכלים כדי להחשיבם, אלא בעצם היותם כלים נחשבים כדבר חשוב. וכן כתב רב האי גאון והרמב"ם בפרק ג' מהלכות טוען ונטען.

אולם דעת הרמב"ן היא שאף שכלי דבר חשוב הוא ואין צריך שיהיה בערכו שתי כסף, מכל מקום צריך שיהיה בו שוה פרוטה. וכן מבואר בירושלמי ומדבריו הוכיח הרמב"ן כדעתו.

והראשונים הנ"ל סוברים שאין צריך שיהיה בו שוה פרוטה, ופסקו כהבבלי ולא כהירושלמי, כיון שלא משמע מסוגיית הגמרא שיש צורך בערך ממוני לבד מהיות הדבר מוגדר ככלי.

השולחן ערוך בסימן פ"ח סעיף ג' פסק כרש"י והרמב"ם שאין צריך שיהיה בכלי שוה פרוטה.

והקשה הקצות החושן שם ס"ק ד': הלוא אם

ושני הדיינים בשני המקרים שהשמיענו רב פפא, **חדא כרב, וחדא כשמואל**.

חדא כרב דאמר כפירת טענה שתי כסף. ולכן, כאשר כפר בפרוטה — פטור. **חדא כשמואל דאמר טענו חטיין ושעורין והודה לו באחת מהן חייב**. ולכן, כאשר הודה בפרוטה וכפר בכלים — חייב.

נאמר במשנה: **מנה לי בידך אין לך בידי — פטור!**

אמר רב נחמן: ומשביעין אותו שבועת היסת, שבועה זו תיקנו חכמים שהכופר בכל ישבע שכפירתו אמת היא. (67)

ליה למיכתב בקרא: כי יתן איש אל רעהו כספים לשמור. ואנו נאמר: מה כספים שנים ודבר חשוב הם, אף כל התביעות צריכות להיות בשנים ובדבר חשוב. וכתב כלים להשמיענו שהם דבר חשוב בפני עצמן ואין צריך שיהיה בשוין שתי כסף].

אמר רב פפא: טענו כלים שאינם שוים שתי כסף ופרוטה, והודה בכלים וכפר בפרוטה — פטור! אבל אם הודה בפרוטה וכפר בכלים חייב! אף שאינם שוים אלא כל שהוא, הלוא כבר נאמר "לפיכך יצאו כלים למה שהם", שאין צורך בערכם הממוני אלא עצם היותם כלי, כבר מחשיבים כדבר חשוב לענין שאפשר להודות ולכפור בהם.

ובקהילות יעקב על מסכת שבועות סימן כ"ט, העמיד את הענין באופן שהעביר את הכלי לשומר אחר. ובמקרה זה לא הוה הילך כיון שאף אם יודה הנפקד בכלי ויאמר שמסרו לאחור, מנין לנו שלא יכפור השני ולכן אין זה "הילך" כיון שלא ודאי לנו שאכן הכלי שמודה בו — יגיע לבעלים.

הנתיבות המשפט תירץ את קושיית הקצות, על פי מה שכתב בסימן פ"ז, שבגזילה לא הוה הילך גם כשהגזלה בביתו. כיון ששוב הרי אינה ברשות הבעלים.

ולפי זה אפשר להעמיד שהכלי בעין, אלא ששלח בו יד והוה גזילה. ושוב אין זה הילך. עוד תירץ דאפשר שאינו יודע איפה הכלי. ומכל מקום, כיון שאם ימצא הכלי הרי הוא של המפקיד — שפיר נחשב הודאה.

67. בביאור לשון 'היסת' פירש רש"י [בד"ה היסת]: לשון שומא ששמו חכמים עליו שבועה כמו (שמואל א כו) אם ה' הסיתך בי. [עוד פירש רש"י בבבא מציעא ג א כי

הכלי קיים הרי זה "הילך" [כלומר, שכאשר תובע ממנו את חובו, מוציאו ונותנו לפניו ואומר לו "הילך" או שאומר לו כי החפץ שתובעו נמצא במקום פלוני ובאופן זה פטור משבועה כיון שחשבינן ליה כאלו הודה מעצמו ולא מחמת תביעת התובע!]

וכמו שפסק השולחן ערוך שם ס"ק כ"ד, שפקדון, בכל מקום שהוא נמצא, הרי הוא ברשות בעליו.

ואם כן, אף אם כעת כשתובעו אין הפקדון לפניו, גם כן הוה הילך ופטור משבועה. ואילו אם הפקדון אינו קיים כגון שנשרף או אבד, אם כן שוב אין זו תביעת כלי אלא תביעת תשלום ממון. ובתביעת תשלום ממון ודאי אין נשבעים על פחות משה פרוטה?

והקצוה"ח תירץ [עפ"י דברי הגמרא בבא קמא קה א,] שכיון שחובו הוא בהשבת כלי, ואילו היה הכלי קיים היה נשבע עליו, אם כן אף עתה שאינו צריך להשיב את הכלי אלא את דמיו, הרי שיש לתשלום זה דין השבת הכלי עצמו ונשבע עליו אף פחות משה פרוטה.

ולחיפטר מכל החוב [שעל זה נאמרה החזקה שלא יעשה זאת],

אלא, **אשתמוטי הוא דקא משתמיט ליה** (70) [משתמט הוא מן התובע]

וסבר — אכפור כעת עד דהוה לי מעות הפירעון ופרענא ליה, ולפיכך אין אנו מסתמכין על החזקה שאין אדם מעיז פניו כנגד בעל חובו — ומחייבין אותו להישבע.

ומוכיחה הגמרא: **תדע**, דאכן אומרים סברא זו דאישתמוטי קא מישתמיט מהא דאמר רב אידי בר אבין אמר רב חפדא: **הכופר במלוה — כשר לעדות**.

דהיינו, גם אם באו עדים והעידו שלוח, עדיין אין הוא חשוד לגזול ממון אלא נשאר הוא בחזקת כשרות וכשר לעדות. כי כפירתו אינה במטרה לגזול ולפטור עצמו מהחוב, אלא להשתמט עד שתהיה לו האפשרות

מאי טעמא תיקנו חכמים שבועה זו, והלוא כיון שרוצה התובע להוציא ממנו ממון — חובת ההוכחה מוטלת עליו, ומדוע ישבע הנתבע?

אלא, — **חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו**, ואף על פי שאין בכוחה של אותה חזקה להוציא ממון מן הנתבע, התחשבו חכמים בחזקה זו ותיקנו לחייב את הנתבע שבועה — מדבריהם. (68)

ומקשה הגמרא: **אדרבה**, כנגד חזקת התובע הלוא ישנה חזקה לנתבע, שהרי **חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו**, (69) ומדוע לא נעמיד את חזקת הנתבע מול חזקת התובע ויחזור הדין לעיקרו, שהמוציא מחברו עליו הראיה?

והתירוץ: חזקה זו שאין אדם מעיז פניו כנגד בעל חובו, אינה חזקה מעולה ומספקת. משום שאין כוונת הנתבע להשתמט

שלפי זה נראה, דאם קרוב מסייע לנתבע לפוטרו משבועה — יכול לפוטרו משבועת היסט.

— ואף שקרוב פסול לעדות, וגם לעדות שבועה פסלוהו?

וביאר השער המשפט, שלא מדין עד המסייע הוא פוטרו, אלא משום שחזקה שאינו מעיז לפני מי שידע את האמת. ואילו בעד לא שייך לומר איתמוטי קא מישתמיט. [ועיי"ש בטעם נוסף שמביא השער המשפט בדבר זה.]

70. לכאורה, כאשר תובע ממנו חפץ הנמצא כאן לפניו שלא שייך לומר בו שמשתמט הוא שהרי הדבר בידו, באופן זה לא משביעים אותו שבועת היסט כיון שלא קיימת הסברא של "אישתמוטי קא מישתמיט".

אולם בתוספות במסכת בבא מציעא [ו א]

לשון היסט, הוא לשון "הסתה" שהסיתוהו חכמים להודות באמצעות השבועה.]

68. כתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות טוען ונטען הלכה ז' אין משביעין שבועת היסט אלא על טענת ודאי אבל על הספק פטור. וכתבו המגיד משנה שם והמהרי"ט [חלק א' סימן קנ"א] שכן מוכח מן הגמרא כאן, מכך שטעמו של רב נחמן הוא משום שאין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו. וחזקה זו לא תיתכן אלא בטענת ודאי.

69. השער המשפט [סימן ע"ה סעיף ט"ו] הביא את דברי התוספות בבבא קמא [קז א] שביארו שלא דוקא בפני בעל חובו אין אדם מעיז, אלא הוא הדין בפקדון וכיוצא בזה דאינו מעיז לכפור בפני מי שידע את האמת. וכתב השער המשפט

לפרוע.

אבל, **הכופר בפקדון** שהופקד בידו **פסול לעדות!** כאשר יבואו עדים ויעידו שאכן הופקד הפקדון בידו, שהרי הוא חשוד על הגזל, ואין לתלות את כפירתו בהשתמטות — שהרי הפקדון מצוי בידו.

רב חביבא מתני לדין שבועת היסת **אסיפא** דמתניתין.

דתנן בסיפא: **מנה לי בידך, אמר לו הן. למחר אמר לו התובע תנחו לי.** אמר הנתבע **נתתיו לך — פטור.** ואמר עלה **רב נחמן: משביעין אותו שבועת היסת** מדרבנן, שאכן החזיר את החוב.

ודנה הגמרא: **מאן דמתני** את דין שבועת היסת [שתובעו מנה לי בידך ולאחר כופר בכל] **ארישא** דמשנתנו, שאפילו במקום שלא היתה לנו כל ידיעה אודות החוב זולתי מתביעת התובע, חייב הנתבע להישבע,

כל שכן דמתני דין שבועת היסת **אסיפא** שכבר הודה הנתבע שלוח מהתובע אלא שטוען שהחזיר לאחר מכן את החוב.

ומאן דמתני לה אסיפא, סבר שרק **הכא**, מא-א במקרה המובא בסיפא חייב להישבע משום **דאיכא דררא דממונא**. שודאי לנו שהיה עסק ממוני ביניהם, ולכן יש לנו להשביעו ולוודא שהסתיים הענין כדין.

אבל התם, ברישא **דליכא דררא דממונא**, שאין לנו כל ידיעה בדבר העסק שביניהם, שהרי טוען הנתבע שלא ליה ממנו כלל, הרי שבאופן זה **לא** תיקנו חכמים שבועת היסת. כיון שכל הענין הנידון נוצר רק על פי תביעת התובע בלא שנדע קודם לכן מה היה ביניהם. וזוהי לא נזקקו בית דין לתקנתם ולשבועתן.⁽⁷¹⁾

שואלת הגמרא: **מאי איכא בין שבועה דאורייתא**⁽⁷²⁾ מודה במקצת הטענה **לשבועה**

די מיגו נפטרין משבועה, מודה בשבועת היסת לא חילקו חכמים בתקנת שבועה זו, ובכל ענין משביעין אותו גם כאשר יש לו מיגו!

72. הרמב"ם בהלכות שבועות בפרק י"א והשלחן ערוך סימן פ"ז סעיף כ"א פסקו שאין מאיימין על הנשבע, אלא רק בשבועה דאורייתא ולא בשבועת היסת דרבנן.

ובנחל יצחק [סימן פ"ז ט"ו] הביא להעיר בשם 'כסא דהרסנא', שאם כן הרי היה לגמרא כאן לומר שבין דאורייתא לרבנן איכא איום. דבשבועה דאורייתא מאיימין, וברבנן לא מאיימין? [ועיי"ש שדחה הנחל יצחק טענה זו, על פי שיטת רוב הראשונים הינה בנקיטת חפץ. ושבועה דרבנן, אינה בנקיטת חפץ.]

כתבו, כיון שכאשר אין החפץ בעין הריהו משתמט, הרי אף כאשר הוא בעין — לא חילקו חכמים בתקנתן. ואפילו במקום שלא שייכת סברת "משתמט" — תיקנו חכמים שישבע.

אמנם בתירוץ השני בתוספות שם, וכן בדברי התוספות כאן ד"ה אשתמוטי, מבואר שכאשר אינו משתמט — אינו נשבע.

71. התומים [סימן צ"ה ס"ק ו'] העיר, שאם אין שבועת היסת רק היכן שיש דררא דממונא, אבל כאשר אומר הנתבע לא היו דברים מעולם ואין דררא דממונא לא משביעין אותו,

אם כן, גם כאשר יאמר פרעתי ואיכא דררא דממונא, נאמין לו במיגו שיכול לומר לא היו דברים מעולם ויפטור מן השבועה?

והוכיח מזה התומים דאף למאן דאמר שעל